

Datum
2020-12-23
Utredare
Christian Harlos
Enheten för biologisk mångfald

Dnr
1-20
Direkt
010-698 63 48

Mottagare
Regeringen
Miljödepartementet

Uppdrag om redovisning av arbete med att stärka det marina områdesskyddet

Redovisning av uppdrag i Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2020
M2019/02218/V (delvis), M2019/00209/Nm, M2019/01512/Nm.

Havs- och vattenmyndigheten har i rubricerat regleringsbrev fått i uppdrag att redovisa
arbetet med att stärka det marina områdesskyddet. Arbetet ingår i regeringens treåriga
satsning Rent hav, som inleddes 2018.

Vi överlämnar härmed redovisningen.

Detta beslut har fattats av generaldirektören Jakob Granit efter föredragning av utredaren
Christian Harlos. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningscheferna
Johan Kling, Mats Svensson, Thomas Klein och Niclas Törnell, enhetscheferna Mia
Olausson, Inger Dahlgren samt utredarna Lena Tingström, Malin Wilhelmsson, Johan
Henningsson och Angelina Olsson medverkat.

Jakob Granit

Christian Harlos

Innehållsförteckning

Uppdrag om redovisning av arbete med att stärka det marina områdesskyddet.....	1
1. Sammanfattning.....	3
2. Redovisning.....	4
Handlingsplan för marint områdesskydd.....	4
2.1 Inrättande av marina skyddade områden.....	4
2.1.1 Vad har gjorts i arbetet med inrättande av marina skyddade områden under 2020	4
2.1.2 Pågående arbete med inrättande av marina skyddade områden	6
2.2 Förstärkt och utvidgat skydd.....	6
2.2.1 Vad har gjorts i arbetet med ett förstärkt och utvidgat skydd	7
2.2.2 Pågående arbete med ett förstärkt och utvidgat skydd.....	7
2.3 Etablering av ett nationellt ramverk.....	7
2.3.1 Vad har gjorts i arbetet med att etablera ett nationellt ramverk för marint områdesskydd	7
2.3.2 Pågående arbete med att etablera ett nationellt ramverk för marint områdesskydd	8
2.4 Kunskapsuppbyggnad	9
2.4.1 Vad har gjorts avseende kunskapsuppbyggnad	9
2.4.2 Pågående arbete med kunskapsuppbyggnad	10
2.5 Uppföljning	11
2.5.1 Vad har gjorts avseende uppföljning i marina skyddade områden.....	11
2.5.2 Pågående uppföljning i marina skyddade områden.....	12
2.6 Samordningsbehov	12
2.6.1 Vad har gjorts avseende samordningsbehoven	13
2.6.2 Pågående arbete med samordning	13
2.7 Ekonomiska styrmedel	14
2.7.1 Vad har gjorts avseende ekonomiska styrmedel	14
2.8 Fiskereglering i marina skyddade områden	18
2.8.1 Vad har gjorts i arbetet med fiskereglering i marina skyddade områden	18
2.8.2 Pågående fiskereglering i marina skyddade områden.....	19
2.9 Behov av fortsatt stärkt arbete med marint områdesskydd	22

1. Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten har i regleringsbrevet för 2020 fått i uppdrag att redovisa arbetet med att stärka det marina områdesskyddet. Ett stärkt marint områdesskydd ingår i regeringens treåriga satsning *Rent hav*, som inleddes 2018.

Havs- och vattenmyndighetens redovisning utgår från handlingsplanen för marint områdesskydd som myndigheten redovisade till regeringen år 2016, regeringsuppdrag M2015/771/Nm. Årets redovisning följer tidigare års rapporteringar och fokuserar på de framsteg som skett i arbetet under det gångna året. För en helhetsbild över de tre årens arbete med att stärka det marina områdesskyddet hänvisas till delrapporterna för 2018 och 2019, regeringsuppdrag M2017/03180/S respektive M2018/02934/S (delvis), M2018/00254/Nm, M2018/00563/Nm m.fl.

Länsstyrelserna har under 2020 tagit beslut för nio marina naturreservat varav tre är så kallade opåverkade områden, det vill säga områden med ingen eller liten lokal mänsklig påverkan. Dessa är Ottenby rev (12 766 hektar) i Kalmar län, Skånska Kattegatt (58 408 hektar) i Skåne län och Svenska Högarna (60 942 hektar) i Stockholms län, vilka tillsammans utgör en yta på mer än 130 000 hektar. Dessa områden omfattas också av det pågående arbetet med fiskereglering i syfte att säkerställa att den mänskliga påverkan i området minimeras.

Inom arbetet med de regionala handlingsplanerna utvecklas en interaktiv instrumentpanel med syftet att ge underlag för en effektiv och adaptiv förvaltning av ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden på nationell, regional och lokal skala.

Havs- och vattenmyndigheten arbete med fiskereglering i marina skyddade områden är fortsatt prioriterat. Under 2020 har förslag tagits fram och remiss om fiskereglering i marina skyddade områden där behov finns av denna typ av åtgärder är planerad att skickas ut i närtid. Regeringsuppdraget om att utreda förutsättningar för att genomföra ett generellt förbud mot bottentrålning med möjlighet till begränsade undantag i marina skyddade områden redovisades i september 2020. Utöver detta redovisades även uppdraget om att utarbeta gemensamma rekommendationer om bevarandeåtgärder i syfte att nå bevarandemålen för de halländska utsjöbankarna i oktober 2020. Myndigheten har i slutet av december 2020 lämnat över en gemensam rekommendation till regeringen om fiskereglering i dessa områden som Sverige nått överenskommelse kring med Danmark och Tyskland.

De framsteg som gjorts inom arbetet med marint områdesskydd har till stor del sin grund i att regeringen gjort stora satsningar på *Rent hav* och specifikt för marint områdesskydd. Den tydlighet som har funnits kring dessa frågor, både vad det avser ekonomiska resurser och formuleringar i regleringsbrev till berörda myndigheter, har varit avgörande för framstegen i arbetet. Havs- och vattenmyndigheten vill samtidigt understryka att ett fortsatt ökat anslag för skydd av värdefull natur (Naturvårdsverkets anslag 1:16) och arbete med marint områdesskydd (Havs- och vattenmyndighetens anslag 1:11) är avgörande för att detta arbete inte ska avstanna.

2. Redovisning

Handlingsplan för marint områdesskydd

Havs- och vattenmyndighetens redovisning utgår från handlingsplanen för marint områdesskydd som myndigheten redovisade till regeringen år 2016, regeringsuppdrag M2015/771/Nm. I planen identifierade myndigheten en rad specifika åtgärdsområden som särskilt viktiga att fokusera på för att nå etappmålet om 10 % skydd av havsmiljön genom ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden.

Nedan beskrivs åtgärdsområdena från handlingsplanen kortfattat, åtföljt av en redovisning av vad som utförts under 2020 och pågående arbete.

2.1 Inrättande av marina skyddade områden

Länsstyrelsernas och kommunernas arbete med att inrätta nya marina skyddade områden och förstärka befintliga områdesskydd bedömdes i handlingsplanen som avgörande för att nå etappmålet om 10% skydd av marina områden. Arbetet med de planerade marina skyddade områdena och deras förvaltningsplaner behöver därför fortsätta och länsstyrelserna behöver få fortsatt stöd i detta arbete.

2.1.1 Vad har gjorts i arbetet med inrättande av marina skyddade områden under 2020

Inrättande av marina skyddade områden är beroende av resurser för inventeringar, ärendehandläggning, och andra kunskapshöjande insatser. Av Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2020 framgår att 20 miljoner kronor fördelades till Havs- och vattenmyndighetens arbete med stärkt marint områdesskydd och att ett belopp om 30 miljoner kronor skulle användas för länsstyrelsernas arbete att slutföra ärenden gällande marint områdesskydd och stärka arbetet med bevarandeplaner för de Natura 2000-områden som berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft. De senare fördelades så att varje kustlänsstyrelse erhöll ett bidrag på 1,5 miljoner kronor fördelade av Länsstyrelsen i Örebro län (dnr hos Länsstyrelsen i Örebro län 537-8397-2019). Utöver dessa bidrag tillkommer projektmedel som beviljats för särskilda åtgärder kopplade till marint områdesskydd, se mer under avsnitt *Projekt och bidrag till länsstyrelserna 2020* i kapitel 2.7.

Havs- och vattenmyndigheten har i samband med denna redovisning begärt in underlag från de 14 kustlänsstyrelserna beträffande arbetet med marint områdesskydd. Redovisat resultat av beslutade marina naturreservat, biotopskydd och bevarandeplaner under 2020 är baserat på denna inhämtning. Flera länsstyrelser har i underlaget flaggat för att flertalet beslut om ovanstående skyddsformer är planerade i slutet av 2020 eller början av 2021 vilket återges under *Pågående arbete med inrättande av marina skyddade områden*. Av underlaget framgår även att länsstyrelserna i genomsnitt över hela landet lagt ca 2 årsarbetskrafter på marint områdesskydd under 2020 (varierar mellan 1-3,8 årsarbetskrafter beroende på län).

Samtliga länsstyrelser bedömer att bidragen varit nödvändiga för genomförandet av satsningen på att inrätta fler skyddade marina områden och att årsarbetstiden kommer att minska kraftigt när den särskilda satsningen på marint områdesskydd avslutas, vissa länsstyrelser anger att det marina områdesskyddsarbetet rentav kommer avstanna helt utan de särskilda medlen. För att inte arbetet med marint områdesskydd ska tappa fart krävs det därför att en långsiktig finansiering säkras och att det är tydligt uttryckt i länsstyrelsernas regleringsbrev att marint områdesskydd fortsatt ska prioriteras.

Länsstyrelserna har inom ramen för de bidrag som erhållits arbetat med marin reservatsbildning, inklusive beskrivningar och planer för Helcom-områden, regionala handlingsplaner och strategier, djur- och naturskyddsområden samt vägledning och hjälp till kustkommuner i deras skyddsarbete. Därutöver har även resurser lagts på inventeringar av potentiellt skyddsvärda områden, tillgängliggörandet av GIS-material, miljöövervakning, expertstöd i ärende- och remisshantering, expertstöd inom översyn av detalj- och översiktsplaner, marin grön infrastruktur, havsplanering, arbete med hotade arter (främst tumlare), framtagande av information till allmänheten, upprättande av dynamiska inköpssystem för marinbiologiska tjänster m.m.

Det är tydligt att 2020 har varit ett speciellt år för alla i och med Corona-pandemin. Detta har även påverkat reservatsprocessen då markägarmöten och möten med intressenter till de berörda områdena i viss utsträckning har fått skjutas på framtiden. Utöver detta har flera länsstyrelser gått in i stabsläge och därav haft en reducerad arbetstid i områdesskyddsarbetet.

Inom havsområdet **Bottniska viken** har två nya marina naturreservat beslutats under 2020, varav ett statligt och ett kommunalt reservat. Länsstyrelserna uppger att de ökade resurserna har medfört att arbetet med att ta fram underlag för områdesskyddet varit intensivare än tidigare. Vidare så har länsstyrelserna i Västernorrlands och Gävleborgs län uppdaterat 12 respektive en marin bevarandeplan under 2020. Länsstyrelserna i Västerbottens, Gävleborgs och Uppsala län har därmed uppdaterat samtliga marina bevarandeplaner.

Inom havsområdet **Egentliga Östersjön** har två nya och två reviderade/utvidgade statliga och ett kommunalt marint naturreservat bildats under 2020. Två av dessa bedöms kunna utgöra så kallade opåverkade områden, se mer under kapitel 2.2. Nynäs naturreservat i Södermanlands län reviderades under 2020 men har överklagats och ingår således inte i ovan nämnda beslut. Länsstyrelserna uppger att de ökade resurserna har medfört att arbetet med att ta fram underlag för områdesskyddet intensifierats.

Inga nya marina bevarandeplaner har fastställts inom havsområdet under 2020 men länsstyrelserna i Kalmars och Gotlands län planerar att remittera bevarandeplanen för Hoburgsbank och Midsjöbankarna i början av 2021. Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan tidigare uppdaterat samtliga av länets marina bevarandeplaner.

Inom havsområdet **Västerhavet** har två nya och ett reviderat statligt marint naturreservat beslutats under 2020. Skånska Kattegatt bedöms kunna utgöra ett så kallat opåverkat område, se mer under kapitel 2.2. Marstrands skärgård i Västra Götalands län beslutades under 2020 men har överklagats och ingår således inte i ovan nämnda beslut.

Inga nya marina bevarandeplaner har fastställts inom havsområdet under 2020. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har sedan tidigare uppdaterat samtliga av länets marina bevarandeplaner.

2.1.2 Pågående arbete med inrättande av marina skyddade områden

Länsstyrelserna rapporterar att många nya marina handläggare har anställts på länsstyrelserna och har börjat komma in i arbetet, samt att flera marina områden har inventerats, avgränsats och arbetas aktivt med för att skydda. Länsstyrelserna framhåller att satsningen med särskild finansiering är nödvändig för att upprätthålla takten i arbetet.

I **Bottniska viken** beräknas sex nya beslut fattas under 2021 om resurserna bibehålls på dagens nivå. Som ett resultat av den ökade satsningen av medel på marint områdesskydd finns i dagsläget underlag som bedöms relevanta för vidare utredning, men man påpekar att för fortsatt arbete och fortsatt skydd krävs långsiktig finansiering. I Bottniska viken arbetar i genomsnitt mellan länen ca 1,8 årsarbetskrafter på länsstyrelserna med marint områdesskydd.

I **Egentliga Östersjön** beräknas ytterligare tre beslut av marina reservat samt två marina biotopskyddsområden i början av 2021. Utöver detta finns ett stort antal nya marina områden som är inventerade och bedöms vara relevanta för vidare utredning, men man påpekar att för fortsatt arbete och fortsatt skydd krävs en långsiktig finansiering. I Egentliga Östersjön arbetar i genomsnitt mellan länen ca 1,9 årsarbetskrafter på länsstyrelserna med marint områdesskydd.

Naturvårdsverket har startat upp arbetet med bildandet av den marina nationalparken Nämndöskärgården i Stockholms län. Även arbete med nationalparken Bästeträsk i Gotlands län, som också inkluderar marina miljöer, pågår. Havs- och vattenmyndigheten deltar aktivt i båda processerna.

I **Västerhavet** beräknas ett nytt marint biotopskyddsområde beslutas i början av 2021. Utöver detta finns ett stort antal nya marina områden som är inventerade och bedöms vara relevanta för vidare utredning, men man påpekar att för fortsatt arbete och fortsatt skydd krävs långsiktig finansiering. I Västerhavet arbetar i genomsnitt mellan länen ca 2,5 årsarbetskrafter på länsstyrelserna med marint områdesskydd.

Utöver detta arbetar Länsstyrelsen Skåne med ett regeringsuppdrag vilket avser att utreda vilka möjliga skydds- och förvaltningsåtgärder som finns för Öresund samt vilka konsekvenser ett sådant skydd skulle medföra. Havs- och vattenmyndigheten stöttar arbetet.

2.2 Förstärkt och utvidgat skydd

I den nationella handlingsplanen pekade Havs- och vattenmyndigheten på åtgärder som innebär att värdefulla havsområden får ett förstärkt skydd. Konkret föreslogs förstärkning av relevanta delar av de så kallade fiskefria områdena med kompletterande områdesskydd enligt miljöbalken. Havs- och vattenmyndigheten föreslog även att länsstyrelserna skulle få i uppdrag att undersöka vilka fredningsområden för fisk som kan vara i behov av kompletterande områdesskydd enligt miljöbalken genom exempelvis biotopskydd. Denna

åtgärd föreslogs för att stärka skyddet av områdena till gagn både för livsmiljön och för fisken som en del i ekosystemet.

Myndigheten föreslog även att fler påverkansfaktorer skulle regleras i marina skyddade områden för att säkerställa att den mänsklig påverkan minimeras för att bilda så kallade opåverkade områden. I den nationella handlingsplanen för marint områdesskydd föreslogs att minst ett sådant marina skyddat område skulle inrättas per havsområde. Med opåverkade områden avses områden med ingen eller liten lokal mänsklig påverkan. Dessa områden kan i ett senare skede användas som en referens i ett i övrigt påverkat havsområde.

2.2.1 Vad har gjorts i arbetet med ett förstärkt och utvidgat skydd

Länsstyrelserna har under 2020 tagit beslut för tre så kallade opåverkade områden, det vill säga områden med ingen eller liten lokal mänsklig påverkan. Dessa är de marina naturreservaten Ottenby rev (12 766 hektar) i Kalmar län, Skånska Kattgatt (58 408 hektar) i Skåne län och Svenska Högarna (60 942 hektar) i Stockholms län, vilka tillsammans utgör en yta på mer än 130 000 hektar. Dessa områden omfattas också av det pågående arbetet med fiskereglering i syfte att säkerställa att den mänskliga påverkan i området minimeras.

Havs- och vattenmyndigheten har under december 2020 remitterat projektet ReFisk's förslag på reviderade och nya fiskeregler och fredningsområden, se mer under kap 2.8.1.

2.2.2 Pågående arbete med ett förstärkt och utvidgat skydd

Länsstyrelserna i Västra Götalands, Blekinge, Östergötlands och Uppsala län har arbetat med nya och reviderade djurskyddsområden för säl och sjöfågel samt marina biotopskyddsområden. Det kvarstår arbete i flera av områdena men de är planerade att remitteras i början av 2021.

2.3 Etablering av ett nationellt ramverk

För att kunna utveckla nätverk av marina skyddade områden som stärker det samlade skyddet och levererar mer än summan av de enskilda marina skyddade områdena håller Havs- och vattenmyndigheten på att utveckla ett enhetligt nationellt ramverk för adaptiv förvaltning av marina skyddade områden med tydliga processer, definitioner och begrepp. Ramverket är ett stöd för att planera, implementera och följa upp områdesskydd. För att åstadkomma ett effektivt skydd behöver vi säkerställa att detta ramverk kan fungera både för enskilda marina skyddade områden och nätverk av marina skyddade områden samt för att bidra till att skydda den gröna infrastrukturen i havet. Det innebär bland annat att vi sätter upp mätbara mål för ekologisk representativitet och funktionalitet inom respektive havsområde.

2.3.1 Vad har gjorts i arbetet med att etablera ett nationellt ramverk för marint områdesskydd

Arbetet med att införa ett ramverk för marint områdesskydd implementeras genom att regionala handlingsplaner för samtliga havsområden tas fram. I havsområdena Egentliga Östersjön och Bottniska viken planeras en process kring färdigställande och förankring för möjligt fastställande av de regionala handlingsplanerna under 2021. Representanter från

samtliga län i Egentliga Östersjön och Bottniska viken har deltagit i ett nära samarbete mellan Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna. Fysiska möten har på grund av Corona-pandemin bytts ut till digitala workshops och seminarier. Under 2020 har arbetsgrupperna, genom flera distansbaserade workshops och skrivarestugor fördjupat samarbetet och nått konsensus kring relevanta påverkansfaktorer och belastningar i skyddade områden, samt hur dessa bör regleras för att skyddet ska bli mer funktionellt.

Under året har även en interaktiv instrumentpanel utvecklats som en prototyp där dataunderlag och visualisering av analyser över skyddade områden och värdefulla bevarandevärden visas. Syftet med instrumentpanelen är att på ett överskådligt och pedagogiskt sätt ge underlag för en effektiv och adaptiv förvaltning av ett ekologiskt funktionellt, representativt och koherent nätverk av marina skyddade områden på nationell, regional och lokal skala. Utifrån befintliga data har även gemensamma prioriteringar för det marina skyddet i Egentliga Östersjön och Bottniska viken fastställts. Genom sammanställningarna i instrumentpanelen har det blivit tydligt vilka brister som finns när det gäller nationella kartunderlag och data. Arbetet med de regionala planerna har bidragit till att sätta fokus och riktning för en fortsatt nationell marin kartering.

2.3.2 Pågående arbete med att etablera ett nationellt ramverk för marint områdesskydd

Arbetet med att etablera ett nationellt ramverk bedrivs löpande tillsammans med länsstyrelser, experter och forskare. Tillsammans har vi identifierat att stora insatser behöver göras för att förbättra nationella kartunderlag med data över flertalet marina arter och habitat för att möjliggöra djupare analyser och prioriteringar för fortsatt skydd. Det finns idag särskilt stora brister i underlag som rör utbredning av häckningsplatser och övervintringsplatser för marina fåglar samt områden av särskild betydelse för sälar och tumlare. Det saknas också nationella skikt över ett par marina naturtyper, och insatser för att ta fram kartunderlag för rev, sandbankar, laguner och vikar och sund bör prioriteras. Kunskapen om de djupa mjukbottenarna behöver också generellt öka, för att vi ska kunna öka skyddet för dessa miljöer. Inom det området behövs mer detaljerad kunskap om torskens reproduktionsområden, syresatta djupområden och sedimentlevande fauna.

De vägledningarna som behöver utarbetas för att underlätta arbetet med marint områdesskydd samt möjliggöra utvärdering av kvalitetsaspekterna i nätverken av marina skyddade områden baserat på det ramverk som tagits fram de senaste åren är nu i slutfasen och de förväntas bli färdigställda under 2021. I det arbetet har det även tagits höjd för hur skyddet eventuellt skulle kunna behöva förändras för att möta ett förändrat klimat, ett angreppssätt som bedöms stämma väl överens med tankarna kring ett nytt mål för marint områdesskydd efter år 2020.

För att skapa ett ensat arbetssätt nationellt avser Havs- och vattenmyndigheten under 2021 att tillsammans med länsstyrelserna i Västerhavet arbeta för att ta fram en regional handlingsplan för marint områdesskydd i Västerhavet. Arbetet kommer att ha sin utgångspunkt i *Strategin för skydd och förvaltning av marina miljöer och arter i Västerhavet (SofamoV)*.

SwAM Ocean är ett SIDA finansierat internationellt utvecklingsprojekt där Havs- och vattenmyndigheten bland annat bidrar med erfarenheter från det nationella arbetet med marint områdesskydd. Ett fokusområde för projektet är adaptiv förvaltning och utveckling av resultatstyrda processer för marina skyddade områden. Myndigheten kommer här att bidra med kapacitetsuppbyggnad i samarbetsländerna (Mocambique, Tanzania, Somalia, Madagaskar med fler) för att skapa robusta strukturer för långsiktig förvaltning av marint skydd.

2.4 Kunskapsuppbyggnad

I den nationella handlingsplanen påtalade Havs- och vattenmyndigheten att det finns stora behov av bättre kunskapsunderlag när det gäller Sveriges havsområden. Ett förbättrat underlag kan ge ökade möjligheter att uppnå ett mer ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden. Det gäller såväl vid val av områden för skydd, utveckling av bevarandemål som vid inrättande av bevarandeåtgärder. Två viktiga underlag i detta arbete är djupdata och dess tillgänglighet samt en långsiktig marin kartering och tillgängliga kartor av havsområden, vilka är avgörande för framtagande av t.ex. naturtypskartor. Tillgänglig högupplöst djupdata är ett centralt och kritiskt kunskapsunderlag som idag omgärdas av hinder, vilket får konsekvenser även för förvaltningen. I handlingsplanen påtalades att det finns behov av att utveckla ett nationellt datavärdskap för marina yttäckande underlag, detta är ett behov som fortfarande är nödvändigt att ta fram.

2.4.1 Vad har gjorts avseende kunskapsuppbyggnad

Havs- och vattenmyndigheten arbetar för att förbättra kunskapsunderlag för att skapa ökade möjligheter för att uppnå ett mer ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden. Projektet *Nationell marin kartering* startade 2016 och ska pågå till 2023. Projektets första fas pågår till 2020 och har målet att få fram en heltäckande karta över marina livsmiljöer för hela Sveriges havsområde i en upplösning på max 250 meter. För några prioriterade län kommer upplösningen att vara ner till 10 meter. En heltäckande karta över Västerhavet har flyttats till fas två, som inleddes under hösten 2020, med uppstart av en nationell analysmiljö för primär art- och habitatmodellering på SGU.

Syftet är att skapa en sammanhållen nationell marin kartering där data, metoder och modeller samlas på ett ställe. Detta görs för att effektivare uppnå en kartläggning som genom repetitioner skapar förbättrade kartor baserat på förbättrade grundläggande data om naturmiljön. I projektets första fas har även några prioriterade utsjöområden karterats med särskilt hög detaljnoggrannhet för att identifiera höga naturvärden.

Tabellöversikten nedan summerar vad som är gjort och vad som är på gång att levereras.

Tabell 1. Pågående och genomförda delar i arbetet med nationell marin kartering.

STATUS	OMRÅDE	UPPLÖSNING	BESKRIVNING	DATAÄGARE	SPRIDNINGS-TILLSTÅND
Klar	Bratten	Högupplöst	Batymetri, backscatter	HaV	Ja
Klar	Interpolerade djupmodeller	10 - 25 m	Batymetri för alla län	HaV	Nej
Klar	Västerbottens län	10 m	Epibentos, Infauna, Sik, HUB, Naturvärden	HaV	Delvis, under ansökan
Klar	Bottniska viken	250 m	Epibentos, Infauna, Naturvärden	HaV	Under ansökan
Klar	Hoburgs bank	5-10 m	HUB, N2000 naturtyper, Naturvärden och arter.	HaV/SGU	Ja
Klar	Utsjöområden Västerhavet		Dropvideo inom 5 prioriterade områden	Lst Västra Götaland	-
Klar	Substratmodell	50 m	Version 1.0	HaV/SGU	Nej
Klar	Nationell kartering fiskhabitat I	250 m (25 m)	Modellering uppväxtområden, Västkust och Östkust.	HaV/SLU aqua	Under ansökan
Klar	Kartering Östersjön	250 m	Epibentos, Infauna, Naturvärden, HUB	HaV	Under ansökan
Pågående	Norra Midsjöbanken	10 m	HUB, N2000 naturtyper, arter och habitat	HaV/SGU	Ja
Pågående	Uppsala, Kalmar, Gävleborg, (Gotland)	10-50 m	Arter, Naturvärden	HaV/SGU	
Pågående	Nationell kartering fiskhabitat II	250 m (25 m)	Modellering viktiga fiskhabitat, Västkust och Östkust.	HaV/SLU aqua	

2.4.2 Pågående arbete med kunskapsuppbyggnad

Projektet *Nationell marin kartering* utförs inom respektive havsområde, med varierande metodik beroende på specifika behov kopplat till en viss marin miljö. Heltäckande kartunderlag för Bottniska viken och Östersjön blir klara och tillgängliga så snart det finns spridningstillstånd. Heltäckande data inom några utvalda utsjömiljöer i Västerhavet samlades in 2018. En fortsatt heltäckande kartering av Västerhavets havsområde inleddes under hösten 2020 och förväntas pågå till projektets slut 2023. Underlaget som tas fram används inom olika pågående processer som Havs- och vattenmyndigheten har drivansvar för. Till dessa hör bland annat framtagande av artutbredningskartor för utveckling av ekosystemkomponentlistor inom Mosaic, som är ett verktyg för att identifiera värdefulla

marina områden med särskild betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster i livskraftiga och ekologiskt representativa nätverk. Det används också inom arbetet med grön infrastruktur, samt till Symphony som som är ett verktyg inom havspanering.

Problematiken kring tillgång till djupdata kvarstår, inga förändringar har skett sedan 2016.

Kunskapen om ekologisk konnektivitet och hur fiskar och ryggradslösa djur i marina miljöer rör sig inom och mellan skyddade områden är bristfällig. SLU Aqua har därför fått i uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten att undersöka konnektiviteten hos det svenska nätverket av marina skyddade områden med avseende på organismers spridningsförmåga. Uppdraget pågår 2020-2021 och inkluderar en analys över hur koherent nätverket av skyddade områden är. Forskarna ska också identifiera områden där konnektiviteten är svag och ytterligare skydd behövs för att förbättra den ekologiska konnektiviteten och bidra till ett mer sammanhängande nätverk.

2.5 Uppföljning

I handlingsplanen beskrivs funktionaliteten i skyddet som hur väl skyddet är utformat för att långsiktigt säkerställa områdenas bevarandevärden. För att utvärdera bevarandemålets status och se om de bevarandeåtgärder som vidtas har önskad effekt behövs en samordnad och effektiv uppföljning inom och utanför skyddade områden.

2.5.1 Vad har gjorts avseende uppföljning i marina skyddade områden

Artdatabanken har på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten under 2018-2020 tagit fram ett förslag på ett system för uppföljning i marina skyddade områden. Systemet syftar till att stödja Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelsernas arbete med skyddade områden och arter genom att följa upp de bevarandevärden, mål och åtgärder som identifierats inom de regionala handlingsplanerna för marint områdesskydd. Artdatabanken har baserat sitt förslag på vad som behöver följas upp, relevanta påverkanstryck och hot, förslag på lämpliga metoder, samt kriterier för prioritering.

Artdatabanken har även tagit fram en mycket preliminär kostnadsuppskattning för uppföljningsförslaget. De har beräknat den årliga kostnaden för tre olika budgetskenarion där full täckning för samtliga förslag skulle kosta ca 10,4 miljoner kr per år, en medeltäckning skulle kosta ca 7 miljoner kr per år och en stram budget med en mindre täckning skulle kosta ca 4,7 miljoner kr per år. Det ska understrykas att detta är mycket preliminära kostnadsuppskattningar. Skillnader i de löpande kostnaderna mellan de olika budgetskenarierna beror av nedskärningar i antalet replikat och/eller skyddade områden som provtas per år eller totalt i rumslig skala. Skillnad kan även bero på att hela frågeställningar tas bort, till exempel förekommer uppföljning av kutningsplatser för gråsäl och knubbsäl endast i fullkostnadsförslaget. Det är viktigt att notera att det är fulltäckningsförslaget som är det ursprungliga uppföljningsförslaget och således speglar det egentliga behovet. En uppföljning baserad på lägre kostnadstäckning resulterar i att det tar längre tid att upptäcka förändringar i de skyddade områdena och att det kan bli svårare att förstå vad förändringarna beror på.

För de tre olika budgets scenarierna skattas uppstartskostnaden till 9,3 miljoner kronor för fulltäckningsbudget, 6,4 miljoner för medelbudget och 5,2 miljoner för den strama budgeten. Skillnaden i kostnadskattningen beror mestadels på uppföljningsförslagen för säl och tumlare. Förklaringen är att uppföljning av kutningsplatser för gråsäl och knobbsäl endast förekommer i fulltäckningsbudget, vilket gör att kostnaden för inledande inventering av kutningsplatser ej finns med i övriga scenarier. När det gäller tumlare består skillnaden i inköp av olika antal F-PODar för akustisk uppföljning. För övriga förslag är uppstartskostnaden den samma oavsett budgets scenario.

SLU Aqua arbetar på uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten under 2020 bland annat med att ta fram ett förslag på uppföljningsprogram för marina skyddade områden i syfte att mäta effekter av fiskeregleringar. SLU Aqua har därför under 2019 utarbetat ett utkast till förslag till uppföljningsprogram för fiskereglerade områden. Under 2020 har arbetet omfattat att specificera och klargöra förslaget avseende på provtagningsansträngningar för de olika uppföljningsstudierna samt att kostnadsätta de olika delstudierna. Uppdraget har inneburit omfattande fältarbete inklusive filmning av såväl av fiske påverkade och opåverkade livsmiljöer i de marina skyddade områdena Bratten, Kosterfjorden-Väderöfjorden inklusive Kosterhavets nationalpark samt de marina skyddade områdena på Kattegatts utsjöbankar. Ett förslag till uppföljningsprogram avseende effekter av fiskereglering i marina skyddade områden ska presenteras i början av 2021.

2.5.2 Pågående uppföljning i marina skyddade områden

Då det har bildats många nya marina reservat de senaste åren är det viktigt att man kommer igång med förvaltning och uppföljning av dessa områden. Det kommer därför inom de närmsta åren krävas att medel tillgängliggörs för arbete med förvaltning samt uppföljning i marina skyddade områden. SLU Aquas projekt avseende uppföljning av effekterna av fiskereglering i de marina skyddade områdena planeras att fortsätta även under 2021. Förslaget på system för uppföljning i marina skyddade områden som tagits fram av Artdatabanken kommer att bearbetas och beredas vidare inom Havs- och vattenmyndigheten.

2.6 Samordningsbehov

I den nationella handlingsplanen för marint områdesskydd påtalade Havs- och vattenmyndigheten behovet av ökad samordning mellan marint områdesskydd och andra processer genom en koordinerad förvaltning. Av Havs- och vattenmyndighetens verksamhetsstrategi för perioden 2020–2023 framgår att en koordinerad förvaltning är nödvändig för att vi ska lyckas med vårt uppdrag. Exempel på processer och arbetsområden som behöver samordnas är:

- åtgärdsprogram och fastställande av miljökvalitetsnormer i havsmiljödirektivet,
- handlingsplaner för marint områdesskydd,
- ekosystembaserad fiskförvaltning,
- havsplanering,

- grön infrastruktur, samt
- att genomföra, samverka och bidra till åtgärder för minskad klimatpåverkan, bättre klimatanpassning och ökad klimatkunskap.

2.6.1 Vad har gjorts avseende samordningsbehoven

Ett arbete på Havs- och vattenmyndigheten pågår för närvarande för att utveckla arbetssätt för att förstärka helhetsperspektiv och en koordinerad förvaltning, som i högre grad bidrar till ett hållbart nyttjande och en hållbar utveckling av ekosystemen och samhället.

Myndigheten har under perioden 2019-2020 arbetat havsområdesvis för att utgöra en plattform för samlade diskussioner och samråd kring fiskereglering i marina skyddade områden mellan berörda länsstyrelser, fiske- och miljöorganisationer, se mer under avsnitt *Havsområdesvis samordnat arbetssätt* i kapitel 2.8.

Förslag till havsplaner för de tre havsområdena överlämnades av Havs- och vattenmyndigheten till regeringen i december 2019. De presenterar en hållbar strategisk användning av havsområdena och i dem anges tio olika användningsområden, t.ex. sjöfart, energi, yrkesfiske och natur. Användning natur (markeras med N) baseras på befintliga områdesskydd, planerade områdesskydd och riksintresseanspråk naturvård, resp. lek yrkesfiske när det gäller lek- och uppväxtområden. Planerade områdesskydd som förväntas ha kommit långt, eller ha beslutats 2021 ingår, och har stämts av med kustlänsstyrelserna. Den nationella handlingsplanen för marint områdesskydd och de regionala handlingsplanerna, som är under utarbetande, har varit viktiga planeringsunderlag för havsplanerna.

Havsplanernas vägledning innehåller även ett nytt sätt att styra mot utvecklande av värdefulla ekosystemtjänster. Det finns områden där vägledningen anger att särskild hänsyn ska tas till höga naturvärden (markeras med n). Vägledningen om särskild hänsyn berör planering och tillståndsprövning, men riktas även till arbetet med utveckling av havsförvaltningen. De angivna områdena är då avsedda som underlag i förvaltningen med syftet att berörda myndigheter tillsammans med berörda sektorer arbetar vidare med de utpekade områdena, för att se om specifika åtgärder behöver vidtas så att särskild hänsyn tas till de höga naturvärdena. Åtgärderna kan handla om inrättande av nya områdesskydd, regleringar av olika verksamheter mm, eller så är dagens förvaltning tillräcklig i vissa områden.

2.6.2 Pågående arbete med samordning

God samordning behövs mellan olika processer som rör havsmiljön, såsom havsplanering, marint områdesskydd, restaurering, åtgärdsprogrammet för havsmiljödirektivet, miljöövervakning, fiskereglering och så vidare.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar på uppdrag av regeringen med att nå bevarandemålen i marina skyddade områden vad gäller fiske. Myndigheten arbetar löpande med detta uppdrag bland annat genom att agera plattform för samlade diskussioner och samråd mellan de olika intressenterna, se mer under avsnitt *Havsområdesvis samordnat arbetssätt* i kapitel 2.8.

Ett nätverk av marina skyddade områden är en samling av enskilda objekt som samverkar på olika nivåer och täcker en variation av skyddsnivåer utformade för att nå mål som enskilda marina skyddade områden inte kan uppnå. Mer övergripande mål för nätverk av marina skyddade områden relaterar till mål kopplade till ekologisk representativitet, konnektivitet och effektiv förvaltning. Detta innebär i sin tur att nätverken av marina skyddade områden ska bidra till att nå mål för hela havsmiljön.

För att öka kunskapen kring förvaltningsåtgärder som vidtas på olika nivåer, samt möjliggöra synergier mellan dessa, bör man sträva efter att försöka samordna förvaltningens ramverk mellan olika nivåer och så långt det är möjligt, använda och utveckla en harmoniserad terminologi och metodik. Det är också motiverat att tydliggöra styrning av samt samordna olika processer kring planering och förvaltning. För att uppnå ett mer effektivt arbetssätt samt få stöd för åtgärderna hos berörda intressenter är det också angeläget att tydliggöra och samordna de olika processerna kring planering och förvaltning.

För att koordinera alla de delar som ingår i arbetet med marint områdesskydd avser Havs- och vattenmyndigheten att starta upp ett programområde för en effektiv koordinerad styrning. På så sätt skapar vi överblick och utvecklar arbetet ytterligare på strategisk nivå, förstärker samordningen och nyttjar möjligheterna för fler synergier mellan olika sakområden. Myndigheten kommer också att använda digitalisering som ett verktyg i arbetet, bland annat för att visualisera hur målen för områdesskyddet uppfylls.

2.7 Ekonomiska styrmedel

När den nationella handlingsplanen utarbetades bedömdes den kunna genomföras inom ramen för myndigheternas befintliga resurser och de medel som finns inom havs- och fiskeriprogrammet (EHFF) för områdesskydd. Stora resurser hade reserverats inom EHFF-programmet för att finansiera projekt kopplade till arbete med marint områdesskydd.

2.7.1 Vad har gjorts avseende ekonomiska styrmedel

Havs- och vattenmyndigheten har enligt regleringsbrev år 2017, 2018 och 2019, delat ut 12 miljoner, 30 miljoner, 30 miljoner, samt drygt 21 miljoner kr år 2020 genom Länsstyrelsen i Örebro län (dnr hos Länsstyrelsen i Örebro län 537-8397-2019), i bidrag till de 14 kustlänsstyrelser som arbetar med marint områdesskydd. Utöver detta finansierade Havs- och vattenmyndigheten särskilda satsningar för marint områdesskydd på ca 7,6 miljoner kr under 2020, se tabell 2 samt mer information under avsnitt *Projekt och bidrag till länsstyrelserna 2020* i kapitel 2.7.

Tabell 2. Utbetalda medel till länsstyrelserna för att arbeta med marint områdesskydd mellan 2017-2020.

* = Under 2020 fördelades 21 miljoner kr till kustlänsstyrelserna genom Länsstyrelsen i Örebro län, utöver detta finansierade Havs- och vattenmyndigheten särskilda satsningar för marint områdesskydd på ca 7,6 miljoner kr, se mer under avsnitt Projekt och bidrag till länsstyrelserna 2020 i kapitel 2.7.

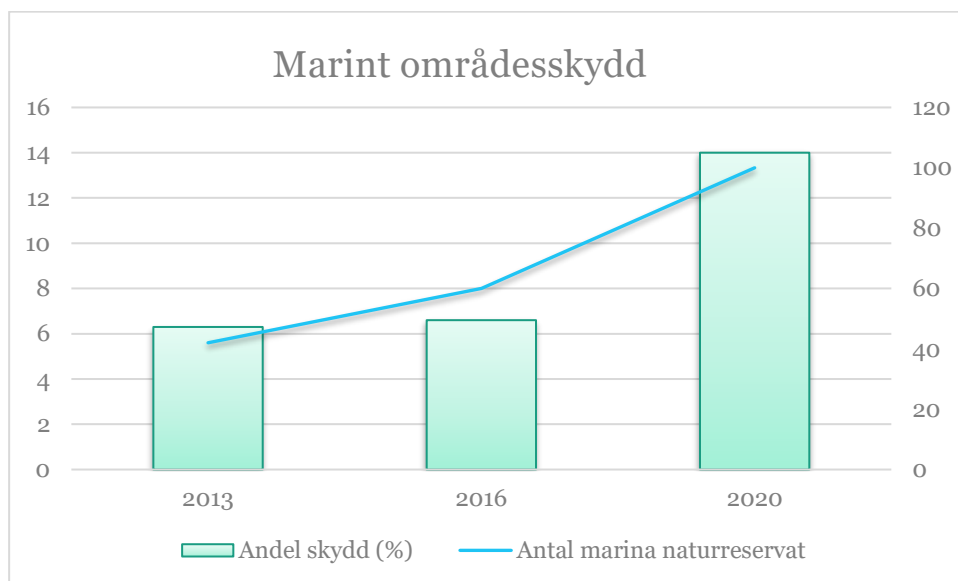
Regleringsbrev år	Summa till länsstyrelserna
2017	12 000 000 kr
2018	30 000 000 kr
2019	30 000 000 kr
2020	21 000 000 kr + 7 592 626 kr*

Merparten av bidraget har gått till handläggning av områdesskyddsärenden hos länsstyrelserna samt till inventering av marina habitat för att samla in kunskap inför identifiering och avgränsning av nya skyddsvärda områden. Havs- och vattenmyndigheten har även påtalat möjligheten att växla upp medel genom Havs- och fiskeriprogrammet (EHFF). På grund av flera underliggande anledningar som exempelvis omfattande ansökningsprocesser, vilket även bidragit till förlängda handläggningstider, frågetecken kring tillåtna användningsområden samt att medlen inte kan användas inom projekt som startades innan ansökningen registrerats, söktes inte medlen av länsstyrelserna i den utsträckning som medel hade reserverats för det marina områdesskyddet. För att komma åt detta pågår diskussioner och samverkan mellan Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket inför nästa programsatsning.

Samtliga länsstyrelser för fram hur viktiga de riktade medlen har varit för arbetet med marint områdesskydd och ser mycket positivt på den satsning som gjorts för att stärka skyddet av marina miljöer. Bidraget har möjliggjort att länsstyrelserna har kunnat arbeta med fler marina områden. Reservatsbildning och säkerställande skyddsarbete är en tidskrävande process som tar flera år och en långsiktig finansiering krävs därför om en hög takt ska upprätthållas i arbetet.

Samtliga länsstyrelser längs ostkusten har varit delaktiga i det samordnade arbetet som sker inom respektive havsområde för att ta fram regionala handlingsplaner för marint områdesskydd med målet att utveckla en adaptiv förvaltning av nätverket av skyddade områden. Detta är en del av implementeringen av den nationella handlingsplanen för marint områdesskydd och bidrar till genomförande av åtgärdsprogrammet för Havsmiljödirektivet och utgör på så sätt ett värdefullt verktyg för att nå god miljöstatus i havet.

I genomsnitt har länsstyrelserna ägnat 60-90 dagar per län under år 2017 för arbete med marint områdesskydd. För 2018, 2019 och 2020 har länsstyrelserna fått riktade medel för att möjliggöra minst en heltidstjänst per län för arbete med marint områdesskydd. I genomsnitt över hela landet har länsstyrelserna lagt ca 2 årsarbetskrafter på marint områdesskydd under 2020, en siffra som bedöms av samtliga länsstyrelser minska kraftigt när den särskilda satsningen på marint områdesskydd avslutas.

Figur 1. Antal marina naturreservat och andelen av Sveriges havsområde som är skyddat (siffror från SCBs och Naturvårdsverkets publicering av Skyddad natur 2019-12-31).

Tabell 3. Areal och procent av skyddat marint område, uppdelat på de tre havsområdena Västerhavet, Egentliga Östersjön och Bottniska viken samt totalt över hela Sveriges havsområde (siffror från SCBs och Naturvårdsverkets publicering av Skyddad natur 2019-12-31).

Regionalt havsområde	Areal skyddat hav, i hektar	Andel av total havsyta
Västerhavet	438 400	32%
Egentliga Östersjön	1 445 000	16%
Bottniska viken	269 600	5%
Totalt	2 153 000	14%

Satsningen "Rent Hav"

Regeringen har genomfört en särskild satsning på *Rent hav* under åren 2018-2020. En del i satsningen var marint områdesskydd, som förstärktes med 50 miljoner kronor årligen under perioden. Havs- och vattenmyndigheten konstaterar att satsningen tillsammans med förtydliganden om att marint områdesskydd är prioriterat i ansvariga myndigheters regleringsbrev givit goda resultat vad gäller arbetet.

Dock är det viktigt att påpeka att arbetet med marint områdesskydd inte bör ses som ett avslutat projekt i och med att 10 %-målet för marina skyddade områden uppnåtts på nationell nivå. Sverige har ställt sig positivt till EU's strategi för biologisk mångfald som innebär de internationella mål om marint områdesskydd som omfattar 30 % skydd, vilket

troligen kommer innebära att andelen skydd även i svenska havsområden kommer att behöva höjas.

Det arbete som utvecklas i ramverket för marint områdesskydd bygger på en adaptiv och väl utvecklad förvaltning. För att klara förvaltningen och uppföljningen av de skyddade områden som finns i svenska vatten bedömer Havs- och vattenmyndigheten att särskilda medel behövs för att säkerställa att nätverken av marina skyddade områden kommer förvaltas även då det arealmål som antagits för marint områdesskydd uppnåtts.

Projekt och bidrag till länsstyrelserna 2020

Bidrag till länsstyrelser

Enligt regleringsbrevets (M2019/02218/V (delvis), M2019/00209/Nm, M2019/01512/Nm) anslagspost 3, villkor 2 för 2020 ska 30 miljoner kr användas för länsstyrelsens arbete att slutföra ärenden gällande marint områdesskydd och stärka arbetet med bevarandeplaner. Anslagsposten disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län. Av dessa fördelades 21 miljoner kr ut genom Länsstyrelsen i Örebro län till administrativt stöd jämnt fördelat till de 14 kustlänsstyrelserna på samma sätt som föregående år. Resterande 9 miljoner kr fördelades mellan alla län baserat på hur många områden som berörs av det särskilda arbetet med översynen av bevarandeplanerna för de Natura 2000-områden som berörs av den nationella planen för omprövning av vattenkraft, således gick dessa medel inte till arbete med marint områdesskydd.

Särskilda insatser

Syftet med de projekt som beviljas stöd genom särskilda insatser är att länsstyrelser ska få möjlighet att samla in kunskap om den marina miljön för identifiering av skyddsvärda områden samt för att utveckla förvaltningen av marint områdesskydd. Merparten av projekten är fleråriga och kopplar till genomförande av handlingsplanen för marint områdesskydd. Nedan återfinns tabell 4 som beskriver de projekt som Havs- och vattenmyndigheten fattat beslut om eller pågår över 2020 och omfattar marint områdesskydd.

Tabell 4. Beviljade särskilda satsningar inom marint områdesskydd 2020.

Särskilda satsningar marint områdesskydd	Länsstyrelse	Totalt beviljad	2020
Marina naturvärden Västernorrland	Västernorrland	2 890 000	830 000
Marina naturvärden Södermanland	Södermanland	3 092 500	875 500
Öka kunskapen om fiskbestånd och fiskeåtgärder i MPAs	Gävleborg	1 875 000	725 000
Skydd av harren i Bottenviken och Norra kvarken	Västerbotten	4 587 200	1 726 200
Genomförande av länsbaserad handlingsplan för marint områdesskydd	Västerbotten	734 000	160 000
Skydd av ålgräsängar runt Gotland	Gotland	2 307 200	976 400
Refisk 2.0 Ekosystembaserad fiskförvaltning	Stockholm	4 727 600	1 800 000
Fågelinventering Kattegatts utsjöbankar	Halland	1 382 852	499 536
	Summa:	21 596 352	7 592 636

2.8 Fiskereglering i marina skyddade områden

Marina skyddade områden där fisket regleras är ett centralt verktyg i en ekosystembaserad förvaltning. En väl analyserad, motiverad och förankrad fiskereglering i skyddade områden tillgodoser både naturvårdens och fiskeriförvaltningens intressen, eftersom friska hav med välbevarade livsmiljöer och fungerande ekosystem är en förutsättning för ett långsiktigt hållbart fiske. I arbetet med att stärka funktionaliteten i skyddet ingår att vidta nödvändiga bevarandeåtgärder. Havs- och vattenmyndigheten arbetar fokuserat med dessa frågor och flera vägledningar och rapporter omfattar fiskereglering i marina skyddade områden.

2.8.1 Vad har gjorts i arbetet med fiskereglering i marina skyddade områden

Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 remitterat förslag på fiskeregleringar för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden i Bottniska viken. Myndigheten kommer i närtid att remittera fiskeregleringar för att nå bevarandemålen i marina skyddade områden i Egentliga Östersjön och Västerhavets havsområdesvis. Myndigheten avser inom ramen för denna process även att arbeta för att vidta nödvändiga bevarandeåtgärder för att minska risken för bifångst för att skydda tumlare i Natura 2000.

Projektet ReFisk (se tabell 4), som är ett samarbete mellan flera länsstyrelser i Östersjön och SLU Aqua, lämnade i december 2019 ett förslag på reviderade fiskeregler inklusive ett stort antal nya fredningsområden till Havs- och vattenmyndigheten. Fredningsområdena är utformade så att de täcker in flera av de marina skyddade områden som behöver förstärkt

skydd på kuststräckan. Förslagen täcker ett geografiskt område från Uppsala län i norr till Kalmar län i söder. Havs- och vattenmyndigheten har remitterat förslagen i december 2020.

Myndigheten har också, i ett regeringsuppdrag, utrett frågan om att genomföra ett generellt förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden, samt redogjort för hur möjlighet till begränsade undantag kan ges i förvaltningsplanen. I uppdraget redovisas också hur ett generellt stopp för bottentrålning skulle kunna införas i övriga svenska skyddade områden utanför trålgränsen och tillämpas även på utländska fiskefartyg. Myndigheten har i december 2020 skickat en begäran om att få regeringens uppdrag att utarbeta gemensamma rekommendationer om bevarandeåtgärder i marina skyddade områden i Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet, i dialog med andra medlemsstater i EU.

Myndigheten har också begärt och fått ett uppdrag från regeringen i slutet av 2017 om att reglera fiske i syfte att nå bevarandemålen i de marina skyddade områdena Fladen, Lilla Middelgrund, Stora Middelgrund och Röde bank samt Morups bank i Kattegatt. Detta uppdrag redovisades till regeringen den 1 oktober 2020. I slutet av december 2020 lämnade myndigheten över en gemensam rekommendation till regeringen om fiskereglering i dessa områden som man nått överenskommelse kring med Danmark och Tyskland. Rekommendationen ska kunna utgöra grund för en begäran hos Europeiska kommissionen att anta de åtgärder som föreslås i rekommendationen genom en delegerad akt.

Myndigheten har utöver detta genomfört en utbildning för berörda fiskare kopplat till de nationella föreskrifterna som begränsar räktrålningen i Kosterfjorden – Väderöfjorden vilka infördes under 2015.

2.8.2 Pågående fiskereglering i marina skyddade områden

Havs- och vattenmyndigheten arbetar löpande med att reglera fiske i marina skyddade områden för att bidra till att nå bevarandemålen. Regeringen har också uppdragit åt Havs- och vattenmyndigheten att identifiera åtgärder i syfte att nå bevarandemålen i samtliga marina skyddade områden till 2020 med fokus på fiske.

Havsområdesvis samordnat arbetssätt

I enlighet med Havs- och vattenmyndighetens vägledning för arbete med fiskereglering i marina skyddade områden, får Havs- och vattenmyndigheten in underlag från länsstyrelserna när det rör behov av bevarandeåtgärder i marina skyddade områden. Bedömningarna i dessa underlag kan variera mellan länsstyrelser när det gäller åtgärder som kan anses vara nödvändiga. Efter att underlag inkommit till Havs- och vattenmyndigheten krävs en process för bland annat analys, samråd och samordning med angränsande län. Underlag behöver även gås igenom vetenskapligt. Dessa processer är ofta resurs- och tidskrävande.

Utifrån ovanstående erfarenheter har Havs- och vattenmyndigheten sett en möjlighet att utveckla arbetet med fiskereglerande åtgärder havsområdesvis där myndigheten håller i samordningen av arbetet, inklusive samråd för att införa nödvändiga bevarandeåtgärder att nå målet till 2020. Myndigheten har under perioden 2019-2020 arbetat för att utgöra en plattform för samlade diskussioner och samråd mellan berörda länsstyrelser, fiske- och

miljöorganisationer havsområdesvis. Myndigheten hade under 2019 möten med länsstyrelser och vetenskapliga institutioner i havsområdena Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet samt samrådsmöten med representanter från fiskets organisationer, miljöorganisationer, kustlänsstyrelser, vetenskapliga institutioner och Jordbruksverket för att genomlysna förslag på nödvändiga bevarandeåtgärder i marina skyddade områden. Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 remitterat de förslag som utarbetades för havsområdet Bottniska viken och planerar att remittera förslagen för Egentliga Östersjön och Västerhavet havsområdesvis i närtid.

Fiskereglering i marina skyddade områden där andra medlemsstater har rätt att fiska

I vissa av de marina skyddade områdena där det identifierats behov av fiskereglering för att nå bevarandemålen har även andra medlemsstater rätt att fiska. I dessa områden behöver åtgärder som vidtas ske i överenskommelse med berörda medlemsstater inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken (artikel 11). Även om många medlemsstater arbetar med att ta fram gemensamma rekommendationer för att införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden enligt mandat i den gemensamma fiskeripolitiken är det få processer som nått i mål. Myndigheten har i flera uppdrag till regeringen pekat på arbetet går långsamt bland annat med hänsyn till politiska förändringar som kan försena arbetet samt att medlemsstater kan ha olika syn på vilka åtgärder som är nödvändiga att införa. Myndigheten har meddelat att målsättningen varit att initiera processer avseende fiskereglering med stöd av EU:s gemensamma fiskeripolitik innan utgången av 2020 genom en begäran om uppdrag hos regeringen. Denna begäran skickades i december 2020. Havs- och vattenmyndigheten har sedan tidigare, efter begäran från myndigheten, fått regeringens uppdrag att utarbeta gemensamma rekommendationer om bevarandeåtgärder i syfte att nå bevarandemålen i det marina skyddade området Bratten i Nordsjön. Havs- och vattenmyndigheten redovisade detta uppdrag till regeringen i maj 2016. Detta har resulterat i att det finns en EU-reglering på plats sedan slutet av 2016. Myndigheten har också begärt och fått ett uppdrag från regeringen för de marina skyddade områdena Fladen, Lilla Middelgrund, Stora Middelgrund och Röde bank samt Morups bank i Kattegatt. Detta uppdrag redovisades till regeringen den 1 oktober 2020. Ännu finns ingen EU-reglering på plats för dessa områden då den politiska processen inte är avslutad.

Havs- och vattenmyndigheten har i december redovisat ett regeringsuppdrag som fanns i myndighetens regleringsbrev för 2020 avseende behovet av ändringar i nationell lagstiftning eller föreskrifter med anledning av EU-domstolens avgöranden i domarna C-293/17 och C-294/17. Som utgångspunkt skulle myndigheten ha redovisningen av M2017/0522/Nm, *bevarandeåtgärder vad avser fiske i marina skyddade områden* från 2017 samt de två ovan nämnda domarna. Av redovisningen framgår att myndigheten bedömer att rättsläget efter avgörandet av de förenade målen förefaller oförändrat. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med utgångspunkten att vid reglering av fiske i marina skyddade områden tillämpas i första hand sektorslagstiftning, dvs. fiskerilagstiftningen.

Myndigheten ser, med ett havsområdesvis samordnat arbetssätt, en möjlighet att bättre svara upp mot förväntningarna när det gäller en koordinerad förvaltning för införande av fiskereglering i marina skyddade områden samt en tydligare koordinering med det arbete som pågår kring framtagande av regionala handlingsplaner för marint områdesskydd med syfte att etablera ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av marina skyddade områden per havsområde.

Kontroll av fiskeverksamheter i marina skyddade områden

För att uppfylla syftet med geografiskt avgränsade bestämmelser följer krav på övervakning och kontroll av de utpekade områdena för att säkerställa att fiske inte bedrivs i strid med gällande regler. I kontrollförordningen regleras att alla fiskefartyg som är 12 meter eller längre ska utrustas med en positionssändande utrustning (VMS). Genom VMS-systemet skickas fartygens position, hastighet och riktning till Havs- och vattenmyndigheten minst varannan men i praktiken oftast varje timma. För att få befinna sig i Bratten-området och i Kosterfjorden krävs att alla fiskefartyg oavsett längd använder AIS-system. Den fysiska övervakningen av områdena bedrivs av Kustbevakningen med inspektionsfartyg och flyg.

För att kunna genomföra och utveckla Havs- och vattenmyndighetens arbete med övervakning i de marina skyddade områdena behövs ett bra systemstöd. Under 2020 har arbetet fortsatt med att utveckla ett nytt fartygsövervakningssystem som ersätter det nuvarande föråldrade systemet. Fokus under året har varit att utveckla grundfunktionalitet i det nya systemet, vilket är en förutsättning för mer tillämpbar funktionalitet som specifikt avser övervakning av marint skyddade områden. Det handlar om förmåga att kunna dela positionsdata internt och externt (ex med Kustbevakningen), att kunna administrera mobilterminaler som gör det möjligt att ha kontakt med fartygen samt att kunna övervaka de fartyg som inte sänder sina positioner. Under 2020 har projektet finansierats av Europeiska Havs- och fiskerifonden med medfinansiering 10 procent från Havs- och vattenmyndighetens sakanslag 1:11 (åtgärder för havs- och vattenmiljö). Budgeten för 2020 var 6 555 000 SEK. I syfte att effektivisera den geografiska övervakningen på myndigheten har även en övervakningsrutin tagits fram. Övervakningsrutinen förväntas öka det interna samarbetet samt effektivisera och underlätta övervakningsarbetet av skyddade marina områden.

De trålfria områdena Kosterfjorden och de fiskefria områdena i Bratten har särskilt prioriterats i övervakningen. Övervakning har skett både i realtid och som administrativ kontroll. Över 500 händelser där fartyg har en hastighet under 4 knop i ett skyddat område har undersökts och dokumenterats. Av de undersökta händelserna fanns det enstaka överträdelser som har lämnats vidare för juridisk prövning. Med detta som bakgrund bedömer Havs- och vattenmyndigheten att efterlevnaden har ökat jämfört med tidigare år. De överträdelserna som skett kan ofta betecknas som misstag eller tekniska problem på utrustning. Misstagen beror oftast på missbedömningar av vind och ström i kombination med små marginaler till områden. Det finns en ökad medvetenhet hos yrkesfisket om gränserna för de aktuella områdena, vilket bidragit till att antalet överträdelser gällande trålning i förbudsområden minskat.

2.9 Behov av fortsatt stärkt arbete med marint områdesskydd

De satsningar som gjorts för ett stärkt marint områdesskydd är och har varit avgörande för att bidra till att nå etappmålets arealmål och kvalitetsmål. Det har möjliggjort att länsstyrelserna har tillräckligt med personal för att arbeta med att utveckla det ramverk som krävs för att implementera en adaptiv förvaltning av nätverken av marina skyddade områden. Samtidigt är det viktigt att poängtera att arbetet med adaptiv förvaltning är ett långsiktigt arbete som kräver fortsatt resurstilldelning med tillhörande tydlighet kring ansvarsfördelning. Att de marina skyddade områdena är inrättade är inte tillräckligt utan arbetet kräver en fortsatt förvaltning, där uppföljning av bevarandemålen är en nödvändig byggsten för att säkerställa att nätverket av marina skyddade områden är ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt. Samtidigt krävs även en fortsatt resurstilldelning för att ta tillvara den kunskap och kompetens om vår havsmiljö som vi byggt upp runt om i landet de senaste åren.

Flera länsstyrelser har både marina områden som kräver fortsatt utredning och analys inför reservatsbildning samt områden som ligger nära beslut. En minskad resurstilldelning kommer att kraftigt påverka länsstyrelsernas möjligheter att säkerställa de bevarandevärden som identifierats genom inventeringar och andra kartläggningar, samt slutföra de områdesskydd där beslut ligger i närtid. Samtliga länsstyrelser bedömer att årsarbetstiden kommer att minska kraftigt när den särskilda satsningen avslutas, vissa länsstyrelser anger att det marina områdesskyddsarbetet rentav kommer avstanna helt utan de särskilda medlen. För att inte arbetet med marint områdesskydd ska tappa fart krävs det därför att en långsiktig finansiering säkras och att det är tydligt uttryckt i länsstyrelsernas regleringsbrev att marint områdesskydd fortsatt ska prioriteras.

Nätverken av marina skyddade områden följer de gränser som havsområdena är indelade i; Bottniska viken, Egentliga Östersjön och Västerhavet. Idag saknas en formell samordning av havsområdena avseende områdesskydd. Arbetet med de regionala planerna för marint områdesskydd samordnas av Havs- och vattenmyndigheten, men för en fortsatt adaptiv förvaltning av nätverken av marina skyddade områden där utvärdering sker såväl på områdesnivå som på nätverksnivå saknas ett tydligt mandat. Formerna för en sådan samordning av havsområdena kommer behöva utredas ytterligare.

Marint områdesskydd är en viktig pusselbit för att nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård och för att bevara biologisk mångfald. För att säkerställa ett fortsatt effektivt och samordnat arbete på nationella och regionala myndigheter behövs långsiktig och stabil finansiering. Det gäller såväl inrättande av nya skyddade områden och deras förvaltning, som arbete med att nå kvalitetsaspekterna om ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden.

Havs- och vattenmyndigheten avser att fortsätta arbetet med att skydda marina naturområden genom att utveckla områdesskyddet ytterligare på strategisk nivå, förstärka samordningen mellan myndigheter och nyttja digitaliseringens möjligheter. Det gör vi bland annat genom att skapa ett internt programområde för marint områdesskydd, föra dialog med länsstyrelserna om gemensamma prioriteringar, utveckla digitala verktyg och se över möjligheterna för resurssättning.